

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de
VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE
van de
Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen

ISSN 0771-5277

Redactieadres : W.O. De Prins, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium)

Tel. 03/322.02.35

Jaargang 14, nummer 3

1 juli 1986

Het voorkomen van *Amphipyra berbera svenssoni* FLETCHER in België (Lepidoptera : Noctuidae)

door

A. RIEMIS

Abstract. On the occurrence in Belgium of *Amphipyra berbera svenssoni* FLETCHER (Lepidoptera : Noctuidae). *Amphipyra berbera svenssoni* seems to occur much more regularly in the Kempen as was believed hitherto. The flight period is somewhat earlier and shorter than that of *A. pyramidea* L. These conclusions are based on regular observations using UV-light and sugaring.

Résumé. Au sujet de la présence en Belgique de *Amphipyra berbera svenssoni* FLETCHER (Lepidoptera : Noctuidae). *Amphipyra berbera svenssoni* apparaît de façon bien plus régulière en Campine qu'il ne le fut supposé jusqu'à présent. La période de vol est aussi légèrement plus précoce et courte que celle d'*Amphipyra pyramidea* L. Ces remarques sont la conclusion d'observations régulières effectuées au moyen de lampes et de miellée.

Tot 1949 werd *Amphipyra berbera* RUNGS verward met *A. pyramidea* L. Toen werd ze door RUNGS aan de hand van Marokkaanse exemplaren als ondersoort van *A. pyramidea* beschreven. Op basis van verschillen in genitalia en eerste stadia, erkende I. SVENSSON in 1967 de vlinder als een afzonderlijke soort. FLETCHER onderscheidde in 1968 de Britse en Europese exemplaren van de nominaatvorm en beschreef deze als subspecies *svenssoni* FLETCHER.

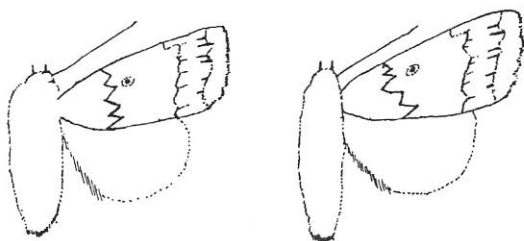
Het eerste Belgische exemplaar werd door A. LEGRAIN op 3-VIII-1966 te Argenteau (prov. Luik) verzameld. Op dezelfde plaats vond LEGRAIN op 3-VIII-1970 een tweede exemplaar. In het eerste geval ging het om een wijfje, in het tweede geval betrof het een mannetje.

In de provincie Antwerpen werd in 1976, 1977 en 1978 *A. berbera* door M. CLAES gevonden bij de jaarlijkse schoonmaak van nestkastjes te Brasschaat en Sint-Job-in-'t-Goor. Enkele tientallen exemplaren werden alsoo gevonden. Opvallend is wel dat *A. pyramidea* nooit in de nestkastjes aangetroffen werd. Door P. JANS werd de soort in 1977 te Mechelen gevonden.

De kenmerken om de soort uiterlijk van *A. pyramidea* te onderscheiden, zoals o.a. grootte der exemplaren, grotere en meer ovale ringvlek, tint der

achtervleugels, zwakkere vlekken op onderkant achtervleugels enz. zijn meestal onduidelijk en alleen aan de hand daarvan kan men geen exemplaren met zekerheid determineren. Zekerheid kan pas verkregen worden na onderzoek der genitaliën.

Karel JANSSENS maakte me echter attent op een uiterlijk kenmerk dat duidelijk en bovendien konstant zou zijn, nl. de stand der pijlvlekken aan de vleugelwortel op de bovenkant der voorvleugels. Bij *A. pyramidea* staat de onderste pijlvlek vrijwel recht onder de vorige. Bij *A. berbera* staat deze duidelijk franjewaarts onder de vorige. Zou men de punten van deze twee pijlvlekken verbinden, dan krijgt men bij *A. pyramidea* een lijn die vrijwel loodrecht op de binnenrand staat; bij *A. berbera* maakt ze er een hoek mee. Het onderste gedeelte van het middenveld is dus duidelijk smaller bij *berbera*. Door op dit kenmerk te letten, heb ik verrassende vaststellingen gedaan.

Figuur : Rechter voorvleugel van *A. pyramidea* L. (links) en *A. berbera* RUNGS (rechts).

Op 24-VIII-1984 vond ik te Turnhout op smeer tussen tientallen *pyramidea* 1 *berbera*. Op 26-VIII-1984 vond ik opnieuw 1 ex. op dezelfde plaats tussen tientallen *pyramidea*. Bij pogingen de volgende dagen trof ik geen *berbera* meer aan. De aantallen *pyramidea* namen evenwel nog toe. Daar de vliegtijd van *berbera* iets voor die van *pyramidea* zou liggen, besloot ik in 1985 vroeger te beginnen met smeren. Daartoe werden te Turnhout twee plaatsen uitgekozen. In beide gevallen werden een tiental bomen ingesmeerd. Op de eerste plaats betrof het een tiental eiken. De plaats ligt in een parklandschap met veel eik. Op de tweede plaats werden voornamelijk dennen ingesmeerd. Deze plaats ligt bijna aan de rand van een Kempisch ven. De volgende tabel geeft een overzicht van de aantallen van beide soorten op deze plaatsen :

Plaats 1	<i>pyramidea</i>	<i>berbera</i>	Plaats 2	<i>pyramidea</i>	<i>berbera</i>
26-VII-1985	-	2			
3-VIII-1985	6	4	3-VIII-1985	2	1
9-VIII-1985	11	7	9-VIII-1985	6	2
24-VIII-1985	ca. 25	10	24-VIII-1985	10	4
9-IX-1985	ca. 20	-	9-IX-1985	5	-

Een eerste indruk is alleszins dat *berbera* in het Turnhoutse helemaal niet zeldzaam blijkt te zijn. De aantallen tonen ook duidelijk aan dat de eerste

plaats een gunstiger biotoop is dan de tweede, en dit voor beide soorten. Zeer duidelijk is bovendien dat de hoofdvliegtijd van *berbera* voor deze van *pyramidea* valt, hoewel de eerste exemplaren van *pyramidea* ook reeds vroeg verschijnen. De vliegtijd van *berbera* schijnt ook korter te zijn dan deze van *pyramidea*. Hoewel na 9 september niet meer gesmeerd werd, zijn tot einde september regelmatig *pyramidea*-exemplaren aan de lamp aangetroffen.

Ik heb *A. berbera* alleen maar op smeer aangetroffen. Dit is ongetwijfeld toeval, want door G. ARIEN en C. WARNOTTE is *berbera* ook aan de lamp gevangen. Op 20 en 23-VIII-1985 smeerde ik ook te Han-sur-Lesse (prov. Namen). Dit leverde slechts 1 *berbera* op, naast tientallen *pyramidea*. Op 11 en 25-VIII-1984 leverde smeer te Laclaireau (prov. Luxemburg) eveneens tientallen *pyramidea* op, maar geen enkele *berbera*. HEIM DE BALZAC en CHOUL vermelden voor de fauna van de Gaume slechts 1 ex. dat te Buré (Frankrijk) op 28-VII-1978 gevangen werd. C. WARNOTTE verzamelde de soort echter wel te Laclaireau op 16-VIII-1985. Verder vermeldt WARNOTTE het voorkomen van *berbera* nog van volgende plaatsen : Neupré, Esneux en Jalhay in de provincie Luik. In de provincie Luxemburg vond hij de soort naast Laclaireau tevens te Lacuisine en Erezée. G. ARIEN vond het eerste Limburgs exemplaar te Oostham op 21-VIII-1985. Van Limburg zijn mij verder geen exemplaren bekend.

De soort blijkt wel veel meer voor te komen dan algemeen vermoed werd. Het feit dat *A. berbera* moeilijk te onderscheiden is van *A. pyramidea* is ongetwijfeld een der oorzaken. Wanneer men op het kenmerk der pijlvlekken let, kan men de soort op zicht ter plaatse van *pyramidea* onderscheiden. Om de betrouwbaarheid van dit kenmerk te controleren, heb ik van verschillende exemplaren met beide kenmerken genitaalpreparaten gemaakt, en steeds werd de determinatie bevestigd.

Voor zover ik weet, is de soort nog niet vermeld uit de provincie Noord-Brabant in Nederland. De tweede plaats waar ik smeerde, ligt echter hooguit 1 km van de Nederlandse grens. Ik ben er dan ook van overtuigd dat men de soort daar ongetwijfeld kan aantreffen.

Literatuur

- Hackray, J. & L.G. Sarlet. 1978. Catalogue des Macrolépidoptères de Belgique. *Suppl. Lambillionea* 78(3-4) : nr. 409-410.
Heim de Balsac, H. & M. Choul. 1984. Les lépidoptères de la Gaume franco-belge (Esquisse zoogéographique et liste des espèces, Addenda). *Alexanor* 13(6) : 261-262.
Janssens, A., 1983. Katalogus van de Antwerpse Lepidoptera. *Bijlage Phegea* 11(3).

A. Riemis : Rerum Novarumlaan 41, B-2300 Turnhout.